

INNSENDT Denne artikkelen er ikke skrevet av en journalist i Agderposten, og Vi har funnet innholdet interessant for våre lesere, og publiserer

EXCELLENCEN

I ÅRENE 1888 TIL 1892 BODDE FAMILIEN HANNEVIG I SVEITSERVILLAEN PÅ LANGSÆ I ARENDAL. I DAG ER DEN EN DEL AV KUBEN, SOM SKIMTES I BAKGRUNNEN. I SOMMERSESONGEN ER VILLAEN ÅPEN FOR PUBLIKUM.

For 100 år siden var skipsreder Christoffer Hannevig jr. en av landets rikeste og mest omtalte menn. I en alder av 33 år eide han i 1917 flere skipsverft i USA og Canada, hadde egen bank i New York og London og fast suite på Grand Hotell. Dette er en historie

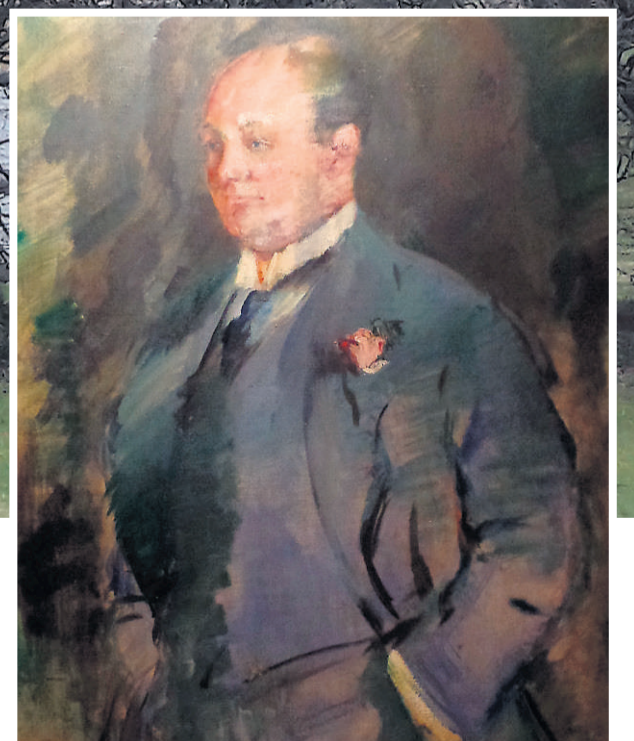
er derfor ikke fri og uavhengig journalistikk. Artikkelen er i sin helhet laget av en ekstern bidragsyter, det derfor redigert og tilrettelagt av redaksjonen. Det betales ikke honorar for slike artikler.

fra Langsæ

(FOTO: YNGVE SCHULSTAD KRISTENSEN)

om krigsspekulasjoner, høy sigarføring, eventyrlig vekst, økonomisk havari og kampen om en tapt formue. Dette er historien om Excellencen fra Langsæ.

Christoffer Hannevig jr. var kjent for å dele av sin rikdom. I Christiania Roklub henger et portrett av foreningens velgjører. Hannevig donerte i 1917 100.000 kroner til bygging av foreningens klubbhus. (Foto: Stein Mørk)

HELG

DOKUMENTASJON: I 1971 returnerte familien Hannevig til Langsæ i form av flere hyllemeter med dokumenter og arkivesker. Hannevig-arkivet omfatter både forretningsvirksomheten til Christoffer Hannevig jr., hans far og flere av hans brødre. (Foto: Yngve Schulstad Kristensen)

Historien starter i Arendal like etter det store bankkrakket som hadde rammet byen som et lyn høsten 1886. Norges sjøfartshovedstad, Arendal, lå nede for telling og mange hadde tapt store penger. Men krakket og alle konkurserne hadde også skapt gode muligheter for å sikre seg rimelig eiendom og billige skuter. I alle fall for dem som hadde tilgang til kapital.

Familien på Langsæ

Våren 1888 overtok familien Hannevig praktieendommen Langsæ utenfor Arendal. Eiendommen som lå i Barbu herred omfattet blant annet Aust-Agders eldste sveitservilla. Familien bestod av ekteparet Elfi og Christoffer senior, samt barna Edvard, Christoffer junior, Louis og Hans på henholdsvis 4, 3, 2 og 1 år. Den nyinnflyttede familien kom fra Kristiania, der far i huset hadde drevet som skipsreder. Han hadde imidlertid øynet nye muligheter lengre sør i landet. Han sikret seg Langsæ til spottpris fra hr. Consul A. Gelmuyden. Selgeren hadde vært nestkommanderende i Arendals Privatbank, banken som på mange måter hadde blitt symbolet på Arendalskrakket.

Allerede i mai 1888 etablerte Hannevig senior eget rederikontor i Arendal. Samtidig begynte han å sikre seg skip fra kriserammede redere i distriktet. Alle innkjøpt for

en billig penge. Hans eldre bror, Edvard, så også muligheter i den kriserammede sørlandsbyen og flyttet etter. Brødrene Hannevig ble neppe populære på grunn av sine oppkjøp, men det var heller ikke planen. De ønsket bare å tjene penger, og det gjorde de. I løpet av tiden i Arendal ekspanderte Christoffer Hannevig senior sin flåte kraftig. I tillegg var han villig til å ta stor risiko ved blant annet å unnlate å forsikre skipene og kun forsikre lasten.

Retur til Kristiania

Denne historien kunne fort ha endt med at familien slo seg til ro i Arendal. Det var ikke bare rederivirksomheten som blomstret. Familien Hannevig vokste også. I løpet av tre år på Langsæ hadde barneflokket økt med to gutter. I tillegg til familien på syv bodde det i 1891 også et tjenerskap på Langsæ bestående av en husbestyrer, to tjenestepiker og en tjener. Alt lå til rette for at familien skulle bli arendalitter. Slik gikk det ikke.

Unge Christoffer Hannevig junior rakk så vidt å begynne på første forberedelsesklasse i Arendal, før familien plutselig flyttet tilbake til Kristiania sommeren 1892. Bakgrunnen for oppbruddet er usikkert, men det er grunn til å tro at Hannevig senior slet med å få innpass i det etablerte redemiljøet i Arendal.

Familien Hannevig ble boende i Kristiania frem til 1899. Da flyttet de til Borre i

BRØDRE: I 1892 var brødrene Hannevig hos fotograf H. Nielsen i Arendal. Christoffer Hannevig jr. var nest (Arkivref: PA-2418, Samling av portretter)

Vestfold, der faren hadde sikret seg eiendommen Vestmanrød. For å kjøpe gården i Borre, solgte han samme år Langsæ til Hr. Consul G. B. Evensen i Arendal. Eiendommen ble videresolgt til Arendal kommune, som i årenes løp brukte den til ulike formål før den til slutt ble gitt til Aust-Agder museet.

I farens fotspor

For Christoffer Hannevig junior ble det et kort opphold i Vestfold. Faren hadde planer for han. Som 16 åring ble han sendt til London for å gå i lære hos skipsmeglerfirmaet Andorson & Becker. Firmaet var opprettet av Harald Andorsen fra Mandal og var farens faste London-megler mens han drev rederi i Arendal. Direktørene i Andorson & Becker var faste gjester mens familien bodde på Langsæ. Som sønn av en av firmaets viktigste kunder, fikk Christoffer junior grundig opplæring under sitt London-opphold. Denne læren fikk han til de grader bruk for senere i livet.

Excellencen gjør sin entré

Christoffer junior returnerte til Norge etter fem år i London og prøvde å etablere seg som skipsmegler i Kristiania. Han gjorde seg imidlertid bedre bemerket i hovedstadens uteliv enn i shippingbransjen. I svart frakk med en hvit krysantemum-

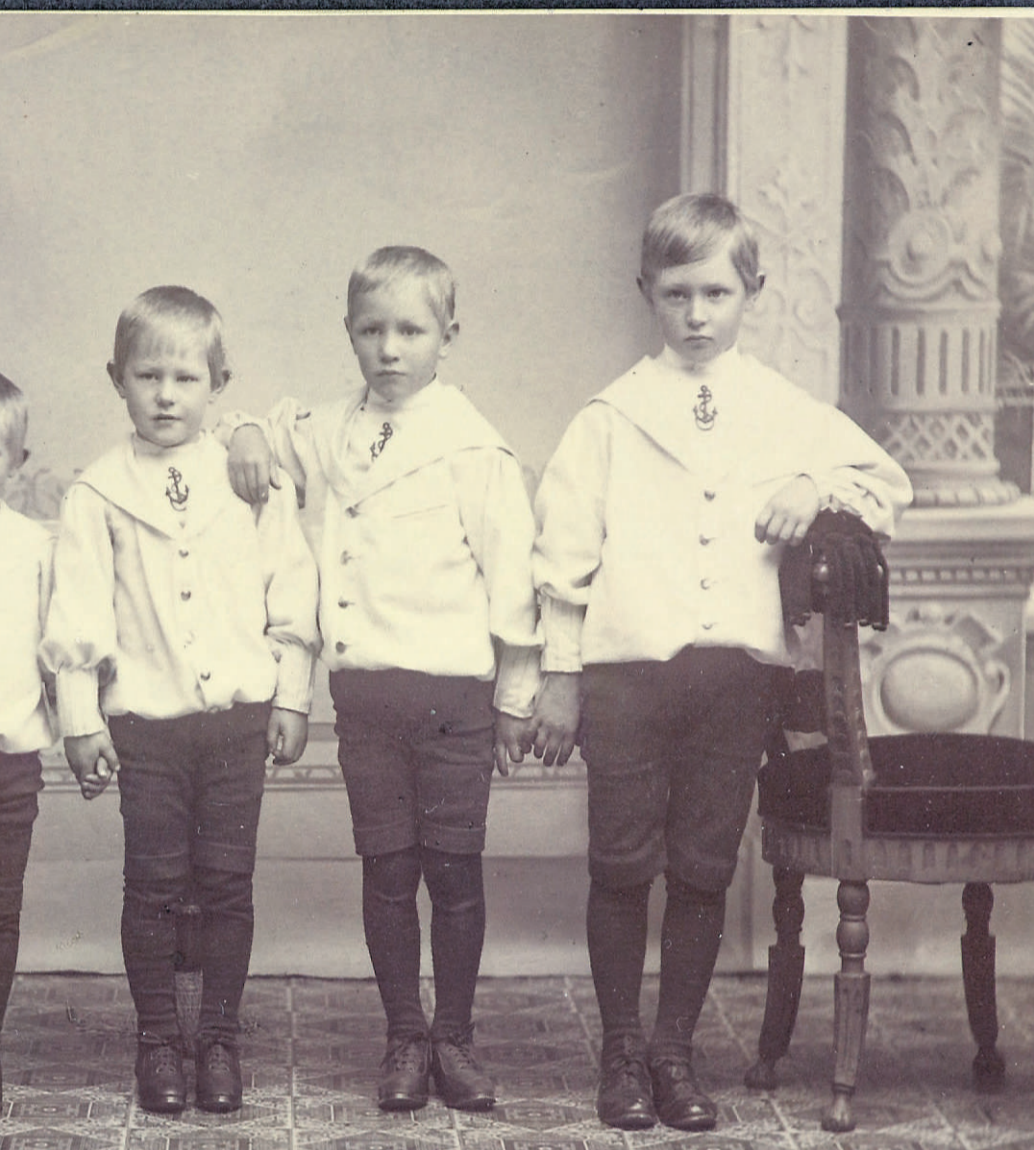
blomst i knappullet var han en kjent skikkelse i hovedstadens kafeer. Han gjorde seg bemerket med sitt gode humør og i vennegjengen gikk han under tilnavnet «Excellencen», gjerne forkortet til «Exen». Navnet skyldtes hans livlige vesen og løslupne påfunn.

Det var utbruddet av 1. verdenskrig som skulle bane veien for Christoffer Hannevig junior. Katastrofen som rammet Europa sommeren 1914 malte slagmarkene røde og medførte at flere millioner av mennesker døde. Selv om Norge var nøytrale under hele krigen fikk norske sjømenn erfare krigens redsler. Hele 647 norske skip gikk tapt og om lag 1500 norske sjømenn mistet livet i løpet av krigsårene. Men som i de fleste konflikter oppstår det alltid økonomiske muligheter. Christoffer junior gikk i sin fars fotspor og utnyttet mulighetene som bød seg i krisetid. Han var i likhet med sin far også uredde for risiko.

Krigsspekulant og velgjører

Krigen skapte et enormt behov for skipstonnasje. De europeiske landene hadde et vitalt behov for varer fra bl.a. USA. Men tyske ubåter gjorde sitt for å stoppe forsendelsene. Hannevig junior så at det her var muligheter. Den 6. februar 1915 rykket han inn en annonse i avisen der han inviterte til aksjekjøp i hans nye rederi Transatlantic Motor Ship Company. Fraktrate-

eldest i søskenflokket og står som nummer to fra høyre. Samme år flyttet familien tilbake til Kristiania.

ne var på dette tidspunktet skyhøye og Hannevig lot seg ikke affisere av tyske torpedoer. Aksjeinnbydelsen anses av historikere som startskuddet for den beryktede «jobbetiden». Perioden som blant annet er kjent for en ellevill aksjespekulasjon, spesielt med skipsaksjer.

Hannevigs rederiprojekt ble en stor suksess og året etter kunne han dele ut en avkastning på 85 prosent til sine aksjonærer. Samtidig hadde han sett muligheter i det krigsnøytrale USA. De krigførende landene i Europa hadde rekvirert skipsverftene til krigsformål. I USA hadde verftene ledig kapasitet. Gjennom storstilt formidling av skipskontrakter til Europa hadde han skaffet seg nok kapital til å sikre seg flere skipsverft i USA. I løpet av 1916 og 1917 etablerte han også banker i London og New York, samt flere sjøforsikringselskaper. I en alder av 33 år styrte han et imperium som dekket de fleste sider ved internasjonal shipping. I 1917 var hans formue vedsatt til 3,4 milliarder i dagens kroneverdi.

Hannevig var også glad i å bruke penger og han øste villig av sin rikdom. Noen av de som nøt godt av Hannevigs gaver var Røde Kors, Vigelandsparken, Kristiania Roklub, «Understøttelse av trøtte sykepleiersker» og kreftforskningen. Han opprettet også et forskningsfond til minne om matematikeren og austegden Niels

Henrik Abel. I oktober 1917 skjenket han sågar Oslo en opera til en verdi av tre millioner kroner. Operaplanene skulle imidlertid falle i grus. Det samme skulle hans imperium.

Imperiet slår sprekker

Det som får imperiet til å slå sprekker skyldtes at USA gikk med i krigen på Storbritannia og Frankrikes side. For å få krigsmaskineriet i gang rekvirerte amerikanske myndigheter alle skip under bygging i USA samt skipsverftene, deriblant Hannevigs, mot et løfte om kompensasjon. USAs inntog i krigen bidro vesentlig til at 1. verdenskrig ble avsluttet 11. november 1918. For Hannevig gikk det også mot slutten. Krigen hadde skapt et enormt behov for skipstonnasje. Med freden endret dette seg vesentlig. Etterspørselen etter skip og transport stupte, og i kombinasjon med sviktende tider for finansnæringen skapte dette økonomiske utfordringer for Christoffer Hannevig jr. I 1921 ble både han og hovedselskapet i New York slått konkurs. Samme år ble hans virksomheter i Norge konkursbegjært.

Kampen om formuen Christoffer Hannevig jr. var imidlertid ingen slagen mann og gikk til kamp mot amerikanske myndigheter for å få kompensasjon for eiendomsoverdragelsene under 1. verdenskrig. Hannevig klarte å få

med seg norske myndigheter i søksmålet mot USA, i det som skulle bli kjent som «Hannevig-saken». Kampen skulle bli langvarig. På 1920-tallet forsøkte Utenriksdepartementet å forhandle med USA uten å lykkes. På slutten av 1930-tallet fremmet norske myndigheter på ny et erstatningskrav på vegne av Hannevig. I 1940 ble det etter langvarige diplomatiske forhandlinger mellom norske og amerikanske myndigheter enighet om å sette i gang, men 2. verdenskrig utsatte prosessen. Hannevig-saken ble gjenopptatt etter krigen, men lite hadde skjedd i saken da Christoffer Hannevig jr. døde i New York, som en fattig og barnløs mann, 11. juni 1950.

Hannevig-saken ble først avsluttet ni år etter Hannevigs død. I 1959 ble saken brakt inn for en amerikansk domstol hvor det norske kravet ble forkastet i sin helhet. Norske myndigheter hadde da fått nok. Den 12. juni 1959 ble det satt endelig punktum. Da vedtok den norske regjering en kongelig resolusjon i statsråd om ikke å anke Hannevig-saken.

Christoffer Hannevig jr. og hans eventyrlige historie gikk etter hvert i glemmeboken. I 1971 returnerte imidlertid deler av familien Hannevig til Arendal og Langsæ. Denne gang i form av dokumenter, protokoller og arkivesker. Christoffer Hannevigs yngste bror, Thor Olaf, som selv ble født på Langsæ i 1891, avleverte da fami-

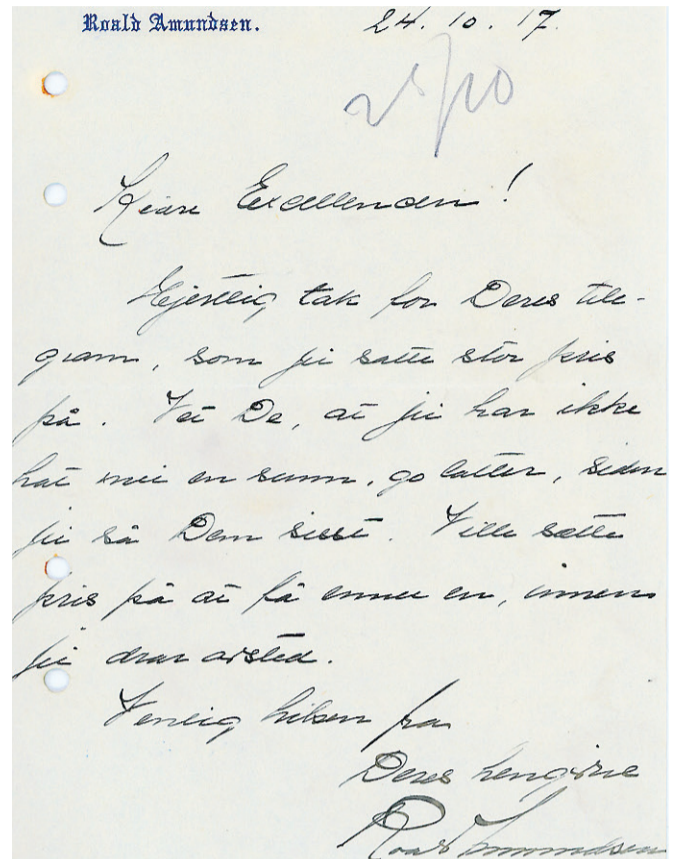
lien Hannevigs bedriftsarkiver til daværende Aust-Agder-Arkivet. Arkivinstitusjonen holdt til i sidebygningen til Hannevig-familiens residens på Langsæ. Arkivet omfattet forretningsvirksomheten til Christoffer Hannevig jr., samt hans far og flere av hans brødre.

Historien om «Excellencen fra Langsæ» har dermed returnert til der den startet. I dag er Hannevig-arkivet fortsatt å finne på Langsæ. På KUBEN, som er en del av Aust-Agder museum og arkiv, er Hannevig-arkivene trygt oppbevart i klimastyrte magasiner. Her er Hannevig-arkivet, i likhet med de øvrige arkivene som institusjonen forvalter, tilgjengelig for forskere og andre historieinteresserte på KUBENs lesesal.

Kilde:

Imst, Geir: *Christoffer Hannevig. Gull, krig og krakk, Pax forlag, Oslo, 2009*

Artikkelforfatter: **Yngve Schulstad Kristensen**, arkivar/rådgiver, Aust-Agder museum og arkiv, avd. KUBEN.

BERØMT: For 100 år siden var Christoffer Hannevig jr. en av landets mest berømte personer, på lik linje med kongefamilien, Fritjof Nansen og Roald Amundsen. I Hannevig-arkivet finner vi avtrykk etter sistnevnte i et brev adressert til «Excellencen». (Arkivref. PA-1158, Hannevig-arkivet)

FAKTA

I ET HISTORISK LYS

- ▶ Under denne vignetten skriver historikere og andre fagfolk på Agder om spørsmål de brenner for.
- ▶ Spalten er et samarbeid mellom Aust-Agder museum og arkiv, HIFO Agder og Agderposten.
- ▶ Har du tips og ideer, så kontakt oss på epost: kristoffer.vadum@aama.no eller redaksjonen@agderposten.no